

NOVE POTVRDE ZA DUJMA VUŠKOVIĆA

Joško Belamarić

UDK 75 Vušković, D. 75.033.5 (497.5) "14"

Izvorni znanstveni rad

Joško Belamarić

Uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine

Konzervatorski odjel - Split

U članku se Dujmu Vuškoviću atribuiraju tempera s prikazom sv. Staša na poledini prvog lista knjige Pravila Bratovštine svetoga Staša (utemeljene u Splitu 3. kolovoza 1442. g.), te iznosi više dokumenata o slikarevom djelovanju u Splitu. Time se čvršće potvrđuje i njegovo autorstvo Ugljanskog poliptiha.

Ime Dujma Vuškovića bijaše do otkrića fresaka u kapeli sv. Dujma u splitskoj stolnoj crkvi 1958. godine tek jedno među desecima domaćih kasnogotičkih majstora bez očuvanog opusa ("imena bez slika"). Nalaz splitskih fresaka i smiona Domančićeva atribucija poznatog Ugljanskog poliptiha istoj ruci pokrenula je u hrvatskoj povijesno-umjetničkoj disciplini niz pitanja, sumnji i novih prijedloga.¹ Ne čudi stoga što se višekratno ponavljalo da je problem Dujma Vuškovića među najtežim i najsloženijim i još uvijek otvorenim pitanjima domaće slikarske škole 15. stoljeća.²

Vušković nam je dasad bio poznat samo po jednom pouzdano dokumentiranom i datiranom djelu - spomenutim freskama s prikazima evanđelista na svodu Boninovog ciborija sv. Dujma. Međutim, i u ugovoru za to djelo, od 3. siječnja 1429. godine, on se ne spominje sam nego sa slikarom Ivanom Petrovim,³ s kojim je poslovaio idućih dvadesetak godina. Stoga se, logično, osobito zadnjih godina u pisanjima Ivane Prijatelj i Emila Hilje - dijelom i posve suprotstavljenim hipotezama - pokušalo definirati udio jednog spram drugom

¹ D. Domančić, Freske Dujma Vuškovića u Splitu, PPUD 11 (1959), str. 41-58.

² K. Prijatelj, Dalmatinsko slikarstvo 15. i 16. stoljeća, Zagreb 1983, str. 16; *Idem*, La pittura in Dalmazia nel Quattrocento, in Quattrocento Adriatico, Fifteenth-Century Art of the Adriatic Rim (Ed. Ch. Dempsey), Villa Spelman Colloquia, vol. 5, Firenze 1996, str. 17.

³ C. Fisković, Nekoliko dokumenata o našim starim majstorima, VjAHD LII. (1950), 4-5, str. 208: (u ugovoru, očito greškom notara stoji - Ivan Pavlov, mjesto Petrov).

slikaru na splitskim freskama i Ugljanskom poliptihu, te oko njihovih imena čvršće razvrstati još nekoliko djela dalmatinskog Quattrocenta.⁴

Znalo se i dosad dosta o Dujmovim trgovačkim poslovima, a ponešto i o slikarskoj djelatnosti. Bio je građanin Splita, Zadra, Šibenika, spominje ga se i u Trogiru i Dubrovniku. Bio je, poput Jurja, Alešija i tolikih drugih majstora 15. stoljeća, ne samo slikar nego i poduzetnik, zemljoposjednik i trgovac.⁵ S Ivanom Petrovim u travnju 1446. raščističava poslovne račune,⁶ a već godinu prije sklopio je s Antunom Restinovićem petogodišnji ugovor o suradnji u trgovini i slikanju, te o podjeli dobiti.⁷

Posebnu pažnju, osim dokumenta o oslikavanju splitskog ciborija, zaokupljali su ugovori za dva šibenska poliptiha, jedan za katedralu, drugi za franjevačku crkvu, koje je Vušković potpisao (zajedno s Restinovićem) u dva susjedna listopada dana 1448. godine. Za Novu crkvu u Šibeniku pogodio je pak 1452. slikanje jedne bratimske zastave.⁸ Znalo se još i to da je 1452. i 1453. ugovarao posao oslikavanja i pozlaćivanja velikog izrezbarenog poliptiha glavnog oltara zadarske franjevačke crkve što ga je nedovršenog ostavio Petar de Riboldis.⁹

Uz sve to obično se s određenim oprezom isticala pretpostavka da je Dujam mogao biti prvim učiteljem Jurju Čulinoviću,¹⁰ podcrtavala činjenica da je na naukovanje, među ostalima, primio 1456. i sina poznatog dubrovačkog slikara Ivana Ugrinovića Zornelića,¹¹ te da je njegov posao nastavio sin Marinko o čijim djelima ne možemo suditi jer dosad nisu prepoznata. Iz

⁴ E. Hilje, Zadarski slikarski krug u drugoj četvrtini 15. stoljeća, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 29 (1990), str. 33-48.- I. Prijatelj, Pokušaj identifikacije Ivana Petrova iz Milana, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 29 (1990), str. 49-81.- Eadem, Još o Ivanu Petrovu iz Milana, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 31 (1991), str. 97-113.- E. Hilje, Gotičko slikarstvo u Zadru, doktorska disertacija obranjena 1993. (pred tiskom; MH Zagreb 1997.)

⁵ Pregled potpunih biobibliografskih podataka o Dujmu Vuškoviću vidi: K. Prijatelj, Bibliografski i biografski podaci o majstorima dalmatinske slikarske škole, PPUD 17 (1968), str. 344-345; E. Hilje, Gotičko slikarstvo u Zadru, doktorska disertacija obranjena 1993. (pred tiskom; MH Zagreb 1997.). V. i: Hrvatska likovna enciklopedija s.v. Vušković.

⁶ C. Fisković, Zadarski sredovječni majstori, Split 1959, 98.- E. Hilje, Zadarski slikarski krug u drugoj četvrtini 15. stoljeća, PPUD 29 (1990), str. 42.

⁷ I. Kukuljević, Slovník umjetnikah jugoslavenskih, Zagreb 1858, str. 368.

⁸ P. Kolendić, Slikar J. Čulinović u Šibeniku, Vjesnik za arh. i hist. dalmat. (1920), str. 120.

⁹ C. Fisković-I. Petricioli, Zadarski poliptih Petra De Riboldisa, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku (1955.-56.), str. 153-179.

¹⁰ P. Kolendić, Slikar J. Čulinović u Šibeniku, Vjesnik za arh. i hist. dalmat. (1920), str. 118.

¹¹ C. Fisković, Umjetnički obrt XV-XVI stoljeća u Splitu, Zbornik Marka Marulića. Zagreb 1950., str. 145.

Dujam Vušković, Prikaz sv. Staša u knjizi Pravila istoimene Bratovštine

Marinkova života dosad je pažnju privlačio poznati navod da se parničio s Čulinićem oko nekih crteža (među njima su bili i Pollaiuolovi *nudi*) koje je Jurjev zet 1462. godine bio otudio iz radionice glasovitog padovanskog slikara pedagoga Francesca Squarconea.¹²

Na cijeli raster pitanja razvijen oko tih enigmatičnih ličnosti i nepotpisanih djela može se sada uperiti novo svjetlo. Talijanski *connaisseur*, kolega i prijatelj Andrea de Marchi prepoznao je i u Petriciolijevom zborniku objavljuje dijelove jednog Vuškovićevog poliptiha u petrogradskom Ermitažu što ga možemo s velikom sigurnošću vidjeti (vjerujem i datirati) na glavnom oltaru splitske franjevačke crkve na Obali, a Dujmovoj ruci ovdje pripisujem i temperu s prikazom sv. Staša na poledini prvog lista knjige Pravila Bratovštine svetoga Staša utemeljene u Splitu 3. kolovoza 1442. godine. Namjeravam uz to uskoro u posebnoj studiji iznijeti i niz dosad nepubliciranih arhivskih podataka o djelovanju Dujma i Marinka, čime će se moći zaokružiti uvid u doseg i domet njihove slikarske bottege.

Sastav knjige Pravila Bratovštine svetoga Staša u Splitu iz Kaptolskog arhiva (Nadbiskupski arhiv u Splitu, KAS 215, 1r-18v), potanko je izložio Milan Ivanišević posebno se zadržavši na opisu ikonografskog sadržaja slike mladenačkog svetoga Staša sa žrvnjem zabačenim na leđa, koji plaštom zakrlijuje petnaest bratima.¹³ Impostacija svečeva lika; tipologija anđela koji sviraju portativ, odnosno lutnju; elementi dekoracije; karakterističan koloristički sustav - sve nam to omogućuje da lako povežemo ovu sliku sa splitskim freskama i Ugljanskim poliptihom, a sada i s De Marchijevim petrogradskim poliptihom. Taj je, zaključujemo već po prikazima splitskih i franjevačkih svetaca, zasigurno stajao u Sv. Frane na Obali, po svojoj prilici na glavnom oltaru.¹⁴ Dosad nedovoljno korišteni arhivski ispisi Giuseppea Prage, čija se ostavština čuva u mletačkoj Marciani, omogućuju nam da složimo dio priče.¹⁵ U nizu splitskih oporuka u kojima se spominje *monasterium Sancti Francisci extra muros* nalazi se i oporuka Ivana pok. Nikole Bobanića iz 1437. kojom ostavlja 80 dukata za slikanje pale glavnog oltara.¹⁶ Činjenica da među nestalim dijelovima petrogradskog poliptiha, koji je izvorno mogao imati oblik i dimenzije Ugljanskoga,

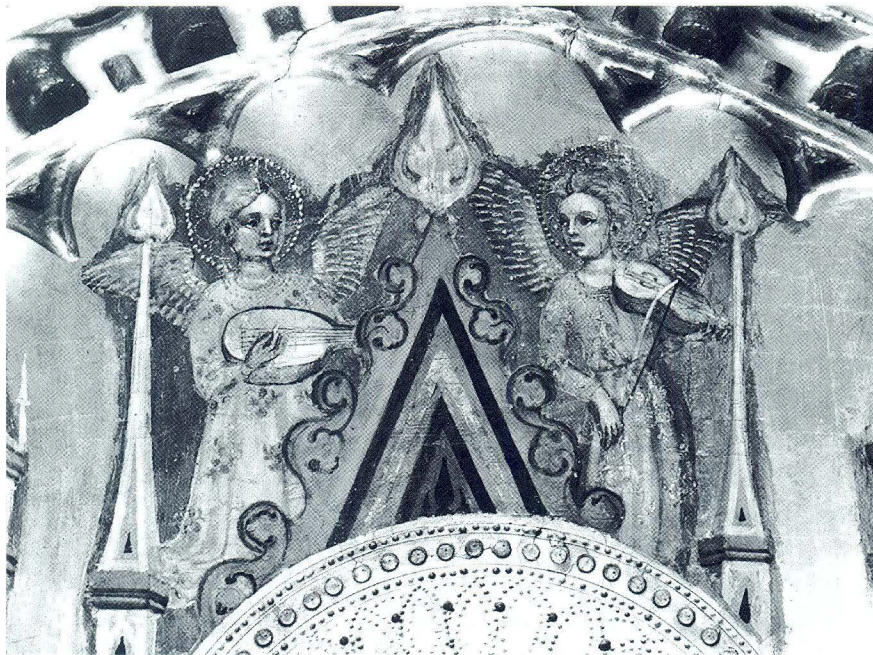
¹² *Lazzarini - Moschetti*, Documenti relativi alla pittura padovana del secolo XV, Nuovo archivio veneto, N.S. XV, Venezia 1908, str. 110-111 i 295-296; *A. Wright*, Antonio Pollaiuolo, "Maestro di disegno", Florentine drawing at the time of Lorenzo the Magnificent, Villa Spelman Colloquia, vol. 4, Firenze 1992, str. 141.

¹³ *M. Ivanišević*, Pravila Bratovštine svetoga Staša u Splitu, Grada i prilozi za povijest Dalmacije, 12 (Zbornik D. Božić-Bužančić), Split 1996, str. 281-291.

¹⁴ Valier (S. C. Visita apostolica, vol. 57, p. 55v) 1597. godine među šest oltara u franjevačkoj crkvi samo lakonski spominje poliptihe na glavnom oltaru, te na bočnim oltarima posvećenim Navještenju, sv. Frani, sv. Feliksu, sv. Bernardinu. Na portalu sv. Sebastijana stajala je drvena svečeva skulptura. Kasnogotička drvena skulptura sv. Lucije vjerojatno je bila vezana uz oltar te svete u kapitolu, premda je Valierova vizitacija izrijekom ne spominje.

¹⁵ Praginom ostavštinom, u mjeri kojom se dotiče zadarskog slikarstva, cjelovito se koristio K. Prijatelj (Novi podaci o zadarskim slikarima XIV-XVI st, PPUĐ 13 (1961), str. 96-113.

¹⁶ Marc. Ital. VI 12316 (522): Spogli dall'Archivio di Spalato - vol. 21 (XIII).

Dujam Vušković, Detalj s Bogorodičinog trona na Ugljanskom poliptihu

nedostaje i prikaz Bogorodice, koji je bez sumnje stajao u središtu, navodi na privlačnu hipotezu da se zadatak slikara sastojao u tome da naslika - kako se to u Splitu i drugdje relativno često radilo - sumptuozan okvir za čudotvornu ikonu koja se štovala na glavnom oltaru.¹⁷ Naravno, teško je zaključiti kada je slikanje poliptiha glavnog oltara uistinu bio poduzeto i dovršeno. Privlačna je, međutim,

1437 - 4 apr. Test. do Johannis filii condam ser Nicole Bobanich de Spaleto Reliquit ecclesie Sancti Francisci fratrum minorum, ut fiat in maiori altari una pala ibidem octaginta ducatorum .

Iz jednog drugog još neobjavljenog dokumenta doznaje se da je Blaž Jurjev te godine boravio u Splitu (vol. 21/XXIV), pa bi se eventualno moglo očekivati da franjevci njemu povjere izradu poliptiha za glavni oltar. Interesantno je da se 1412. godine - kada je Blaž preuzeo zadatak da zvjezdicama i cvijećem oslika drveni svod iznad glavnog oltara franjevačke crkve - popravak čudotvorne ikone s istog oltara povjeren Meneghellu u Zadar. Izgleda, međutim, da je Blažev oslikani svod utjecao da se u Splitu naruče slični nad glavnim oltarom dominikanske crkve 1439. godine (Marc. Ital. VI 12317 (523): Spogli dall'Archivio di Spalato - vol. 21/XXII); te u benediktin-ki Sv. Marije de Taurello 1453.(vol. 21/XXIV), a slično je bilo napravljeno i iznad slike Gospe od Zvonika u Željeznim vratima 1447. (vol. 21/XXII),

¹⁷ Menegelo Ivanov de Canali boravio je 1412. u Splitu gdje je pregovarao o popravku franjevačke slike, koju je uzeo u rad sljedeće godine. (C. Fisković, Zadarski srednjovječni majstori, Split 1959, 94-96.)- Dimenzije su panela na petrogradskom poliptihu 94 x 29 cm, što odgovara uobičajenim dimenzijama romaničkih ikona kakve nahodimo u Splitu i drugdje.

pretpostavka da se s tim poslom poveže još jedan dokument, oporuka od 12. rujna 1453. u kojoj se *dona Nicolota filia condam Bubalich et uxor olim Vuchi calegari* deklarira kao *debita a ser Doymo Vuzchovich pentore de avere L. sedexe s. 0.*¹⁸

Dujam Vušković, Evangelista Luka, freska na svodu ciborija sv. Dujma u splitskoj katedrali

Iz grade koju je Praga sabirao otkrivamo da je Dujam slikao 1450. jedan poliptih za Sv. Mariju de Taurello. Iste godine je za Jurja Dalmatinca davao na izradu neki *casone de certe medaglie*, vjerojatno renesansne medalje poput Pisanellovih od kojih je ona s portretom cara Ivana Paleologa poslužila majstoru Jurju za izravan model u klesanju jedne od glava s vijenca šibenskih apsida.¹⁹ Valja dodati, međutim, da se iste 1450. godine protestiralo protiv Vuškovićevog baratjanja sredstvima jedne od splitskih bratovština - nažalost u ispravi nenavedena imena (svetoga Staša?).²⁰

¹⁸ Marc. Ital. VI 12316 (522): vol. 21/XXIV.- U splitskim notarskim spisima 15. stoljeća nahodi se Bobanich, uz Bubanich, Bubalich, a posve je obično da se kći gorepomenutog Ivana Bobanića zove po svom djedu.

¹⁹ I. Petricioli, Portret Ivana Paleologa na šibenskoj katedrali, Radovi Instituta za pov. umjetnosti 3-6 (Juraj Matejev Dalmatinac), Zagreb 1979.-82., str. 197.

²⁰ Marc. Ital. VI 12317 (523): Spogli dall' Archivio di Spalato -vol. XXXXI/4:

Novootkrivena Dujmova splitska djela i čitav svežanj svježih dokumenata (ovdje za argumentaciju iznesenih samo u neophodnoj mjeri), koji govore o njemu i sinu, nastavljaju bottege, unosi posve novo svjetlo na povijest dalmatinskog slikarstva 15. stoljeća, napose na ličnost Dujma Vuškovića, jednog od njegovih protagonista. Domančićeva hipoteza o Vuškoviću kao autoru Ugljanskog poliptiha sada dobiva punu potvrdu. Činjenica da je 21. svibnja 1447. godine ta pala stajala na oltaru novoposvećene franjevačke crkve sv. Jerolima na Ugljanu,²¹ a da su Dujam i Ivan Petrov svoje slikarske i trgovačke račune raščistili 9. travnja 1446. godine, isključuje naturaliziranog lombardskog majstora (umrlog vjerojatno početkom 1448.) ne samo kao hipotetskog autora nego i kao suradnika na Ugljanskom poliptihu.²² Uostalom, on se među tolikim zadarskim dokumentima (a izvan Zadra se gotovo i ne spominje) javlja samostalno, na nekom slikarskom poslu, tek na jednoj manjoj pali u Znojacima (u vrijednosti od samo 14 1/2 dukata), a i tu je bio obavezan slijediti mjere i formu pale koja je stajala na oltaru Sv. Katarine u Pagu.²³

Dujam Vušković umro je vjerojatno 1458. ili u prvoj polovici 1459. godine.²⁴ Njegovu oporuku možemo dijelom rekonstruirati iz isprava vezanih za razne legatne i obveze njegova sina i kruga suradnika. Testamentom je zavještao određena sredstva kapeli sv. Jerolima u splitskoj crkvi sv. Duha, ali i miraz od 200 libara za kćer svog suradnika Ivana Petrova.²⁵ Iz Vuškovićeve oporuke vidi se da je bio pokopan u crkvi sv. Frane na Obali, pa i njegovo ime treba biti pridodano vijencu glasovitih Splitsana koji tamo leže.²⁶

1450, 30 mazo. (...)

ho protesto femo a maistro Doymo depentore non deba più trafegare cum li danari dela compania L. - S.8.

Per far comandare (?) maistro Zorzi taiapiera de Sebenico per casone de certe medaglie et per far presentare ance la soa confesione L - S (?)

(...)

Item per esecuzione de una sententia creditrice d. Bila sacristana de S. Maria de Taurello per ordine de quella demo contadi a maistro Doymo depentore per fatura de una ancona fece ala dita iesia L. 91. s. 4.

²¹ Prof. Petricioli je iznio argumente koji uvjeravaju da je poliptih zaista bio namijenjen ugljanskoj crkvi: O važnijim umjetninama u franjevačkom samostanu u Zadru, u Zbornik samostana sv. Frane u Zadru, Zadar 1980, str. 117-118.

²² Emil Hilje istim izvodom isključuje njihovu međusobnu suradnju na Ugljanskom poliptihu, samo što za njegova autora uzima Ivana Petrova.

²³ *Fisković C.*, Zadarski sredovječni majstori, Split 1959, str. 187-188.

²⁴ *E. Hilje*, Gotičko slikarstvo u Zadru, doktorska disertacija obranjena 1994. (pred tiskom; MH Zagreb 1997.)

²⁵ *Ibid.*

²⁶ Marc. Ital. VI 12317 (523): Spogli dall'Archivio di Spalato -vol. XXXIV (57) / 1478, 14 nov. /

Magnificus ac gnosus dnus Marcus Bondumerio dignmus com. et cap. Spal. sedens ad banchum juris cum suis hon. iudicibus ser Petro Srichia et ser Carulo Martinussovich, audita requisitione ser Petri de Cipcis tamquam defensoris pupillorum q. magri Marinelli pictoris dicto nomine instantis et requierentis sententiarum debere punctum testamenti dicti q. magri Doimi in quo inter cetera sic dict, vz. *El*

Sliku koju smo mu ovdje pripisali na prvi pogled samo u neznatnoj mjeri proširuje Vuškovićev opus, no zapravo nam otkriva jednu od karika koje su nedostajale da ga bolje shvatimo, pa i imenujemo. Novi nalazi omogućit će sigurniju analizu njegovih stilskih izvora i dometa. Ovdje se možda može nagovijestiti u kojim se pravcima te analize mogu voditi. Često se, na primjer, navodio poznati akt mladića nacrtna na pultu pred sv. Matejem kao ilustracija novog humanističkog duha 15. stoljeća. Pokušat ću ga objasniti posredno i onda izravno.

Sv. Luka u atelieru, bizantska minijatura 12. stoljeća

Jedan izuzetno dragocjeni dokument (*inventario dei beni* iz 1475.) navodi da je u kući Dujmovog sina Marinka - među drugim stvarima koje ju opisuju kao pravi atelier - postojala i *una cassa de albedo in la qual sono desegni in carta bombaxina in peci piccoli e grandi cerca mille*. Zacijelo se radi o impresivnoj množini crteža akumuliranih u dvije, možda i tri generacije Vuškovića,

resto veramente mio lasso a Marinello mio fiolo cum questa condition chel ditto per niun tempo non possa lassar de quello alcuna cossa ali parenti soi de parte de madre ne malignar per alcun modo. E sel lassasse che quello tal lasso non vaglia ne sie de alcuno valor. Et se per caso mancasse el dicto mio fiolo Marinello senza heredi che questi tal beni vada la mita a la fabrica di S. Maria de Paludo e l'altra mita ala fabrica de la giesia de miser S. Francesco de Spalato dove voglio zasa el mio corpo. Se veramente morisse cum heredi possa lassar ali soi fioli etc. Visa particula et citato prius magro Michael cimatore commissario dativo testamento dicti q. magri Doimi et non contradicente sententiavit ad literam punctum ipsius testamenti ut jacet. Mandans ipsum punctum testamenti executioni mandare in omnibus et per omnia prout in eo continetur. Pres. Petro Natalis et Luca Ferro tt. etc.

Dujam Vušković, Detalj s pulta sv. Mateja, freska na svodu ciborija sv. Dujma u splitskoj katedrali

među kojima treba tražiti i spomenute Squarcioneove koje je Marinko bio preuzeo od Ćulinovića a poslije otezao s njihovim vraćanjem.²⁷ Tragom navoda o tisuću crteža u Marinkovom atelieru može se postaviti pitanje prozire li se ispod Vuškovićevih slika neki od njih. *Nudo* na pultu uz lik evanđeliste Mateja po svemu sudeći odgovora na takvo pitanje. Dogodio se *qui pro quo*. Evanđelist Luka, pretpostavljeni Bogorodičin slikar, prikazuje se - premda ne prečesto - u svom atelieru, u kojemu se onda vide slike, reljefi, kipovi. Vušković je mogao, dakle, uzeti "netitlovani" crtež koji je prikazivao evanđelista Luku, pa ga upotrebiti za predložak svog sv. Mateja. Svojevrzni "montažni" karakter pokazuje nam i lice sv. Luke od kojeg se sačuvao samo gornji dio, dok je donji vidljiv u sinopiji. Da je, još većom nesrećom, nestala i sinopija, mladenačkim očima koje gledaju s freske nikad ne bismo dodali staračku bradu kakvu je Dujam naznačio na sinopiji.

Novopripisana djela, zajedno s već spomenutima,²⁸ potvrđuju možda i izravan Vuškovićev mletački učenički dug Gentileu da Fabriano, odnosno njegovu vezu s mladim Michele Giambonom. Njegove slike upućuju više na uživanje negoli na pobožnost; draperije njegovih svetaca dostojanstvenije su od njihovih lica. Nedostaje im metafizički sjaj, sjeta Blaževih figura. Međutim, u cijelom kasnogotičkom dalmatinskom slikarstvu nećemo naći sugestivnijeg kolorita. Ugljanski poliptih - a takav je zacijelo bio i splitski - nije nego zlatna krletka za dragocjene boje. No, malo koje djelo na tako izravan način stimulira oko i pamćenje.

²⁷ V. n. 12.- Sugestivnu hipotezu o utjecaju nekih od tih crteža iznosi I. Fisković, O značenju i porijeklu renesansnih reljefa na portalu Kneževa dvora u Dubrovniku, PPUD 26 (1986.-87.), str. 195-228.

²⁸ Za najavljenju širu studiju ostavljam vlastite prijedloge za definiranje međuodnosa između desetaka djela koja su se u literaturi dosad spominjala uz imena Dujma Vuškovića, odnosno Ivana Petrova.

NUOVE CONFERME PER DUJAM VUŠKOVIĆ

Joško Belamarić

Il nome di Dujam Vušković era fino alla scoperta degli affreschi nella cappella di S. Doimo nella cattedrale di Spalato, nell'anno 1958, solo uno tra i nomi di decine di maestri locali tardogotici la cui opera non si è conservata ("nomi senza quadri"). Il ritrovamento degli affreschi spalatini e la coraggiosa attribuzione di D. Domančić alla stessa mano del celebre polittico di Ugljan ha sollevato nella storia dell'arte croata tutta una serie di questioni, dubbi e nuove proposte. Non meraviglia, per questo, l'affermazione più volte ripetuta che il problema di Dujam Vušković è tra i più complessi problemi ancora aperti della scuola pittorica dalmata del XV secolo.

Nell'articolo si attribuisce al maestro una rappresentazione a tempera di S. Anastasio sul rovescio del primo foglio del libro della Regola della Confraternita di S. Anastasio, fondata a Spalato il 3 agosto 1442 (Archivio arcivescovile a Spalato, KAS 215, 1r-18v). L'impostazione della figura del santo; la tipologia degli angeli che suonano il portativo e il liuto; gli elementi della decorazione; il caratteristico sistema coloristico - tutto ciò ci permette facilmente di collegare quest'immagine con gli affreschi spalatini e il polittico di Ugljan, e ora anche con il polittico di Pietroburgo convincentemente attribuito a Dujam da Andrea de Marchi. Questo polittico, come possiamo già concludere dalle rappresentazioni di santi spalatini e francescani, stava certamente nella chiesa di S. Francesco in Riva a Spalato, molto probabilmente sull'altare maggiore. Le trascrizioni archivistiche, finora poco sfruttate, di Giuseppe Praga, il cui lascito è custodito alla Biblioteca Marciana, ci permettono di ricostruire una parte di questa vicenda. Nella serie dei testamenti spalatini in cui si ricorda il *monasterium Sancti Francisci extra muros* si trova anche il testamento di *Iohannis filii condam ser Nicole Bubanich de Spaletto*, datato 1437, con cui questi lasciava 80 ducati per dipingere la pala dell'altare maggiore. La constatazione che tra le parti scomparse del polittico di Pietroburgo, che - come dimostra Andrea de Marchi - poteva avere in origine la forma e le dimensioni di quello di Ugljan, manca anche la rappresentazione della Madonna, che si trovava certamente al centro, induce all'attraente ipotesi che il compito del pittore consistesse nel dipingere una sontuosa cornice per un'icona miracolosa che si venerava sull'altare maggiore, e che nel 1413 fu restaurata a Zara da Meneghelo de' Canali. Un'altra interessante ipotesi è che al polittico sia legato anche un altro documento, un testamento del 12 settembre 1453 in cui *dona Nicolota filia condam Bubalich et uxor olim Vuchi Calegari dichiarava come debita a ser Doym Vuzchovich pentore de avere L. sedexe s. O.*

Dalla documentazione archivistica raccolta dal Praga, scopriamo che Dujam dipinse nel 1450 un polittico per il convento di S. Maria de Taurello a Spalato. Lo stesso anno per Giorgio Dalmata fece realizzare un *casone de certe medaglie*, verosimilmente medaglie rinascimentali come quelle di Pisanello, tra le quali quella con il ritratto dell'imperatore Giovanni Paleologo servi al maestro Giorgio come modello diretto per la scultura di una testa sulla cornice delle absidi sibenicensi. Occorre aggiungere, tuttavia, che nello stesso anno 1450 si protestò contro un baratto del Vušković con i mezzi di una delle confraternite

spalatine - di cui purtroppo nel documento non è citato il nome (di S. Anastasio?).

Le opere spalatine del Vušković recentemente scoperte e tutto un fascicolo di documenti nuovi che parlano di lui e di suo figlio, continuatore della bottega, portano nuova luce sulla storia della pittura dalmata del XV secolo, in particolare sulla personalità di uno dei suoi protagonisti. Dujam Vušković morì verosimilmente nel 1458 o nella prima metà del 1459. Possiamo parzialmente ricostruire il suo testamento dai documenti in relazione a vari legati e obblighi di suo figlio e della cerchia dei collaboratori. Risulta che era stato sepolto nella chiesa di S. Francesco in Riva a Spalato, e anche il suo nome dev'essere aggiunto alla corona degli illustri Spalatini che vi riposano.

Nuovi ritrovamenti renderranno possibile un'analisi più sicura delle sue fonti stilistiche e dei suoi ragguagliamenti. Qui è forse possibile preannunciare in quali direzioni si possono svolgere queste analisi. È stato spesso citato, per esempio, un disegno raffigurante un nudo di giovane su un leggio davanti a S. Matteo come illustrazione del nuovo spirito umanistico del XV secolo. L'autore lo spiega indirettamente e direttamente.

Un documento di eccezionale valore (*l'inventario dei beni* del 1475) tramanda che in casa del figlio di Dujam, Marinello - tra le altre cose che descrivono la stessa come un vero atelier - vera anche una cassa de albedo in la qual sono disegni in carta bombaxina in peci piccolo e grandi cerca mille. Si tratta sicuramente di un numero impressionante di disegni, accumulati in due o, forse, tre generazioni di Vušković, tra i quali si devono cercare anche quelli ricordati dello Squarcione che Marinello aveva preso dal Giorgio Ćulinović - Schiavone e di cui poi aveva ritardato la restituzione. Sulla traccia della citazione dei mille disegni nell'atelier di Marinello si può porre la questione se sotto i dipinti del Vušković se ne possano intravedere alcuni. Il *nudo* sul leggio accanto alla figura dell'Evangelista Matteo, tutto considerato, risponde a questo interrogativo. Si tratta di un *equivoco*. L'Evangelista Luca, il presunto pittore della Madonna, è rappresentato - anche se non troppo spesso - nel suo atelier, in cui allora si vedono dipinti, rilievi e statue. Vušković poté dunque prendere il disegno "senza titolo" che rappresentava l'Evangelista Luca e utilizzarlo come modello per il suo S. Matteo.

Le opere di nuova attribuzione, insieme a quelle già ricordate, confermano forse anche il debito veneziano che il Vušković aveva direttamente nei confronti di Gentile da Fabriano. I suoi dipinti rimandano più al piacere che alla devozione; i drappaggi dei suoi santi sono più dignitosi dei loro volti. Manca loro lo splendore metafisico, la malinconia della figure di Biagio di Giorgio. Tuttavia, in tutta la pittura dalmata tardogotica non troveremo un colorito più suggestivo.